

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Hørings svar – NOU 2009:18 Rett til læring

Avgitt av Nettverk for Alternativ og Supplerende Kommunikasjon (ASK) i Oslo og Akershus

Nettverk for alternativ og Supplerende Kommunikasjon (ASK) i Oslo og Akershus er et nettverk bestående av fagpersoner med tilhørighet i kommunale, fylkeskommunale og statlige virksomheter som arbeider med ASK.

ASK-nettverket i Oslo og Akershus er kritiske til at NOU 2009:18 ikke synliggjør og drøfter de omfattende pedagogiske utfordringer som norske kommuner står overfor når det gjelder opplæring og tilrettelegging for barn, unge og voksne med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon. Utredningen gir etter vår mening få konstruktive bidrag til oppfølgingen av de viktige utdanningspolitiske stortingsvedtakene som ble vedtatt i mai 2009 (vedtak 249 og 250).

Vedtakene fra mai har sin bakgrunn i et partipolitisk enstemmig ønske om å styrke rettigheter og tjenester for mennesker med ASK-behov. De to vedtakene vi sikter til er følgende:

Vedtak 349

Stortinget ber Regjeringen vurdere endring i opplæringsloven slik at elever som trenger utvikling i talespråk, tegnspråk, alternativ kommunikasjon, supplerende kommunikasjon, eller en kombinasjon av disse, sikres likeverdige rettigheter i lovverket.

Vedtak 350

Stortinget ber Regjeringen å gjennomgå Statped-systemet med sikte på å styrke og videreutvikle kompetansen om alternativ og/eller supplerende kommunikasjon (ASK), samt å vurdere å opprette ett eller flere nasjonale kompetansesentre for ASK.

Vi kan ikke se at NOU 2009:18 følger opp de ambisjoner om kvalitet og likeverd for ASK-brukere som stortingets vedtak er et uttrykk for (jfr vedlegg 1). Tvert imot kommer utvalget med forslag som etter vår mening vil svekke fagfeltet og redusere kvaliteten i barnehager og skoler, i stedet for å bygge opp den ASK-kompetansen som brukere, fagfolk og politikere etterlyser.

- 1) Utvalget foreslår å nedbemanne de SLV-sentrene som besitter mesteparten av Statped's ASK-kompetanse med 80 %. Barn, unge og voksne som trenger ASK utgjør en vesentlig del av SLV-sentrenes elever. Dersom utvalgets forslag skulle bli gjennomført, ville det forringe fagfeltet og svekke kommunenes muligheter for å gi kvalitativt gode tilbud til barn i barnehager og skoler som bruker ASK.
- 2) Utvalget foreslår å erstatte retten til spesialundervisning med en rett til tilpasset undervisning. Vi mener at denne endringen, sammen med forslaget om å redusere bruken av sakkyndig erklæring fra PPT, vil innebære en svekkelse av de eksisterende rettighetene og en risiko for at mennesker med behov for ASK-tilrettelegging og ASK-opplæring vil bli skadelidende.

ASK-nettverket går derfor imot forslaget om radikal nedbemanning av SLV-sentrene og forslaget om å gjøre endringer i retten til spesialundervisning.

Vi vil dessuten be Kunnskapsdepartementet om å sette ned et utvalg som kan følge opp Stortingsvedtak 349 og 350 datert 27.05.09.

ASK-Nettverket:

Anke Welhaven

Berit Hatlemark, seniorrådgiver.

Claude Storm

Eirin Brænde, spesialpedagog

Erik Reichman, logoped.

Kathrine Gulbrandsen, ergoterapeut

Kerstin Hellberg, spesialpedagog.

Knut Slåtta, psykolog.

Kristine Stadskleiv, psykolog.

Line Kristiansen Avers, logoped.

Lise Åslund, logoped.

Liv Stabell Kulø, logoped

Monica M. Fjelldal, logoped.

Patricia Heie, avdelingsleder.

Stephen von Tetzchner, professor.

Tone Finne, logoped

Vedlegg 1

Utdrag av referat fra Stortingets møte 27 mai 2009. Referatet er hentet fra Stortingets hjemmesider.

*Hovedinnlegg fra formann i Kirke, Utdanning og Forskningskomiteen **Ine Marie Eriksen***

*Hovedinnlegg fra Statsråd **Bård Vegard Solhjell***

Ine Marie Eriksen Søreide (H) [12:07:18] (komiteens leder):

Det er veldig hyggelig å kunne stå her i dag og diskutere et forslag som har fått tilslutning fra hele Stortinget. Det er et veldig viktig forslag, som de foregående talerne har vært inne på. Når det er en flertallsregjering, og partier som ikke tilhører Regjeringen, fremmer forslag, er det ikke ofte forslagene går igjennom. Jeg vil derfor gi ros til regjeringspartiene og til saksordføreren for at vi får et vedtak her i dag som alle parter er godt fornøyd med.

For et par år siden fikk jeg besøk på mitt kontor av Hanne. Hanne er ikke her i dag, men Hannes mamma er her i dag – hun sitter på galleriet. Hanne tok altså med seg sin mamma. De kom inn på kontoret mitt og hadde lyst til å fortelle meg litt om Hannes måte å kommunisere på. Det var imponerende saker! Det hadde selvfølgelig aldri blitt slik hadde det ikke vært for at Hannas mamma også var veldig engasjert og bidro til at Hanne hadde et språk å kommunisere med. For det er det dette handler om. Det handler om språk.

Det er veldig mange som tror at alternativ og supplerende kommunikasjon først og fremst handler om spesialundervisning. Men det er ikke det det er snakk om, det er snakk om språk. Og alle vi som snakker – og snakker mye, vil mange hevde – er klar over hvor viktig språket vårt er for vår evne til å kommunisere, for vår evne til å være sosiale og delta i samfunnet og for å skape identitet. Da er det bare rett og rimelig at alle skal ha den samme muligheten til å kommunisere, til å ha et språk, til å kunne delta i samfunnet og skape en identitet.

Vi tenker at det er en selvfølge at alle har de samme rettighetene. Men det er beregnet i studier at 6 500 barn og unge mellom 1 år og 18 år i dag har behov for ulike kommunikasjonsformer som skiller seg fra talespråk, som også skiller seg fra f.eks. tegnspråk. Dette er en veldig sammensatt gruppe. Veldig mange har gode fysiske og ikke minst psykiske evner, mens andre bare kan kommunisere med øynene. Det er den eneste kroppsdelen de har mulighet til å kommunisere med omverdenen med. Det er mangel på undervisningsmateriell. Det er lite koordinert og kvalitetssikret tilbud, og ofte er det basert på tilfeldigheter hva slags tilbud disse barna får.

Høyres stortingsgruppe arrangerte et seminar i begynnelsen av januar, og vi inviterte fagpersoner, foreldre og andre med interesse for problemstillingen. Det ble et veldig godt seminar. Noe av det vi trakk ut av det seminaret, og som var bakgrunnen for at vi valgte å fremme dette forslaget, var at nesten samtlige som var der, kunne fortelle at de hver eneste gang de møtte nye mennesker i hjelpeapparatet, i helsevesenet og i skolen, måtte begynne på nytt. Hver eneste gang måtte de fortelle historien en gang til, de måtte forklare en gang til. De brukte enormt med ressurser på å få det som burde være en selvfølge for deres barn, nemlig muligheten til å kommunisere, muligheten til å utvikle et språk.

Vi utarbeidet derfor et representantforslag i nært samarbeid med de fagpersonene, de engasjerte foreldrene, de interesserte som var på seminaret. Ut fra den kommunikasjonen vi har hatt i ettertid, tyder det på at de også er godt fornøyd med at Stortinget nå fatter dette vedtaket. De føler at det betyr at rettighetene ivaretas på en helt annen måte enn tidligere.

Så er det én viktig ting som jeg vil nevne helt til slutt. Når vi snakker om muligheten til å kommunisere, muligheten til å utvikle et språk for barn som av ulike årsaker har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon, må vi også huske på nærstående, nærpersoner – foreldrene og de rundt. De må også lære språket. De må også lære å kommunisere på en annen måte. I dag er det slik at de aller fleste foreldre gjør det, fordi det er de sjøl som står for språkopplæringa og kommunikasjonen med sine barn. Men det skulle bare mangle at ikke foreldrene også fikk tilbud om alternativ og supplerende kommunikasjon og opplæring i det.

Som både saksordføreren og Gerd Janne Kristoffersen var inne på i tilknytning til hjelpeapparatet, skolen, de som skal lære opp lærerne, og de som skal møte barna i skolehverdagen, er det viktig at alle har kompetanse på dette feltet, slik at alle barn og unge i Norge får den samme rettigheten og den samme muligheten til å utvikle et språk, til å kommunisere, til å utvikle identitet og til å delta i samfunnslivet.

Statsråd Bård Vegar Solhjell [12:24:21]:

Ja, her er det berre å rose alle saman og seie at det er veldig gledeleg at det er brei einigheit om at barn, unge og vaksne som har behov for særskild opplæring for å utvikle språket sitt og kommunisere, skal ha rett til eit likeverdig opplæringstilbod. For å få til dette er det ein føresetnad at det pedagogiske støtteapparatet fungerer, og at kommunar og fylkeskommunar sikrar dei rettane som personar med særskilde språk- og kommunikasjonsbehov har.

I dag har barn under opplæringspliktig alder med særskilde behov for spesialpedagogisk assistanse etter § 5-7 i opplæringslova rett til slik hjelp. Elevar i grunnskule og vidaregåande skule som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har etter § 5-1 i opplæringslova

rett til spesialundervisning. Vaksne som har særleg behov for opplæring for å kunne utvikle eller halde ved like grunnleggjande ferdigheiter, har etter § 4A-2 i lova rett til slik opplæring.

Det kan variere, det må tilpassast den einskilde kva for tilbod som skal verte gitt, og det vil vere store variasjonar i kva ein kan ha behov for når det gjeld innhaldet i den spesialpedagogiske hjelpa og spesialundervisninga. Personar som har behov for opplæring i grunnleggjande ferdigheiter på område som m.a. språk og kommunikasjon, skal etter reglane om spesialundervisning ha opplæring i å gjere seg forstått og forstå andre.

Representantane Eriksen Søreide, Høie, Gundersen, Sjøli, Thommessen og Dahl har fremma eit privat forslag om å foreslå endringar i opplæringslova. Komiteen har endra forslaget slik at Regjeringa no vert beden om å vurdere ei eventuell endring i opplæringslova.

Så vil eg vise til at Regjeringa har sett ned eit utval som skal vurdere om vi har eit system som sikrar tidleg hjelp til alle barn med særskilde behov, som sjølv sagt alle er merksame på. Utvalet skal vurdere tiltak som kan sikre tidleg innsats og eit likeverdig opplæringstilbod til barn. Det vert leia av Jorid Midtlyng, og dei skal levere innstillinga si innan 1. juli i år. Tilrådingane frå utvalet vil vere eit viktig utgangspunkt for å sjå på om det er behov for endringar i opplæringslova. Oppfølginga av arbeidet til Midtlyng-utvalet vil starte opp straks etter at rapporten frå utvalet er levert. Vurderingar av endringar i opplæringslova vil vere ein viktig og sentral del av dette arbeidet, saman med det som no vert vedteke i Stortinget.

Representantane som har fremma forslaget, har òg foreslått å etablere eit nasjonalt kompetansesenter som skal utvikle, vidareutvikle og formidle kompetanse om alternativ og supplerande kommunikasjon. Òg på dette punktet er komiteen si innstilling endra, og vi vert bedne om å gjennomgå Statped-systemet med sikte på å styrkje kompetansen, og å vurdere å opprette nasjonale kompetansesenter for ASK.

Det er veldig viktig å ha god og oppdatert kompetanse om alternativ og supplerande kommunikasjon for dei som har store kommunikasjonsvanskar som ein konsekvens av heilt eller delvis manglande tale. Personar som treng alternativ og supplerande kommunikasjon, har ofte samansette behov som følgje av vanskar på fleire område.

Det statlege spesialpedagogiske støttesystemet, Statped, skal ha kompetanse på fagområde som ein ikkje kan vente at den einskilde kommunen har. Det er derfor viktig at Statped kan yte tenester som kommunane spør etter, og som kommunane har behov for hjelp til å utvikle.

Eit sentralt tema i Midtlyng-utvalet er ein gjennomgang av oppgåvene og kompetansen til Statped. Det vil på det punktet verte følgt opp, sjølv sagt òg når det gjeld å vurdere ytterlegare behov.

Eg vil berre avslutte med å seie at eg òg er veldig glad for at ein har oppnådd einigheit om dette punktet. Eg trur det er eit punkt der vi er heilt nøydde til å gjere ein felles jobb. Eg vil prioritere at det som no vert vedteke i Stortinget saman med innstillinga frå Midtlyng-utvalet, vert følgt opp på ein seriøs og skikkeleg måte – at vi faktisk går inn i sakene og gjer det som er nødvendig, både på kompetansesida og lovsida, for å sikre rettar og kompetanse til alle på det området i framtida.